

POLSKI INSTYTUT SPRAW MIĘDZYNARODOWYCH

Biuletyn

DOKUMENTY ROBOCZE • EKSPERTYZY • KOMUNIKATY • OPINIE • LISTY

SERIA Z • NR 77 - 2002 • LICZBA STRON 4 (s. 603-606) • © PISM • NR EGZ. .... PISM 3.2a

---

DOKUMENTY ROBOCZE

Opinia publiczna na Słowacji wobec integracji europejskiej

Rafał Morawiec

Polityka zagraniczna i sprawy związane z integracją europejską nie należą do tych dziedzin, które by w szczególny sposób przykuwały uwagę słowackiego społeczeństwa. Podobny stan rzeczy wykazują także badania w innych krajach, jednak na Słowacji jest on efektem oddziaływania kilku czynników, charakterystycznych właśnie dla tego kraju. Warto przytoczyć tylko te najważniejsze:

- dopiero po 1993 r. – razem z instytucjami niezależnego państwa i własną dyplomacją – zaczęło powstawać na Słowacji intelektualne zaplecze, w oparciu o które rodziła się i przebiegała społeczna debata nad polityką zagraniczną. Konsekwencją tego zapóźnienia jest słaba orientacja społeczeństwa w problematyce międzynarodowej, a co za tym idzie, także jego niska wiedza na temat integracji z Unią Europejską;
- społeczne koszty transformacji gospodarczej, a także inne problemy wynikające z przebiegających od końca 1989 r. przemian społecznych wyparły sprawy związane z polityką zagraniczną na odleglejsze miejsca w hierarchii społecznego zainteresowania;
- prowadzone w różnych krajach badania dowodzą, że zainteresowanie polityką zagraniczną ma ścisły związek z poziomem otwartości społeczeństwa i natężeniem kontaktów ze społeczeństwami innych krajów. Wykazywana w badaniach niewielka otwartość i wynikające stąd niskie zainteresowanie problematyką międzynarodową sprawiają, że stosunek społeczeństwa słowackiego do integracji europejskiej opiera się na dość kruchych podstawach.

Do szybszego przezwyciężenia wspomnianych warunków wyjściowych nie przyczynili się ani politycy ani szeroko rozumiane kręgi opiniotwórcze, dla których problematyka międzynarodowa nigdy nie była ważnym obiektem zainteresowania. Dotyczy to także mediów, które polityką zagraniczną i integracją europejską zajmowały się marginesowo.

Do poważnych zmian w tym względzie doszło dopiero w ostatnich dwóch latach, kiedy to rząd Mikulaša Dzurindy zaczął realizować strategię przygotowania społeczeństwa do udziału w integracji europejskiej. Jej część stanowi kampania mająca na celu informowanie o korzyściach, ale i obowiązkach wynikających z członkostwa w Unii. Ma ona przygotować społeczeństwo do podjęcia decyzji w planowanym referendum na temat przystąpienia Słowacji do UE.

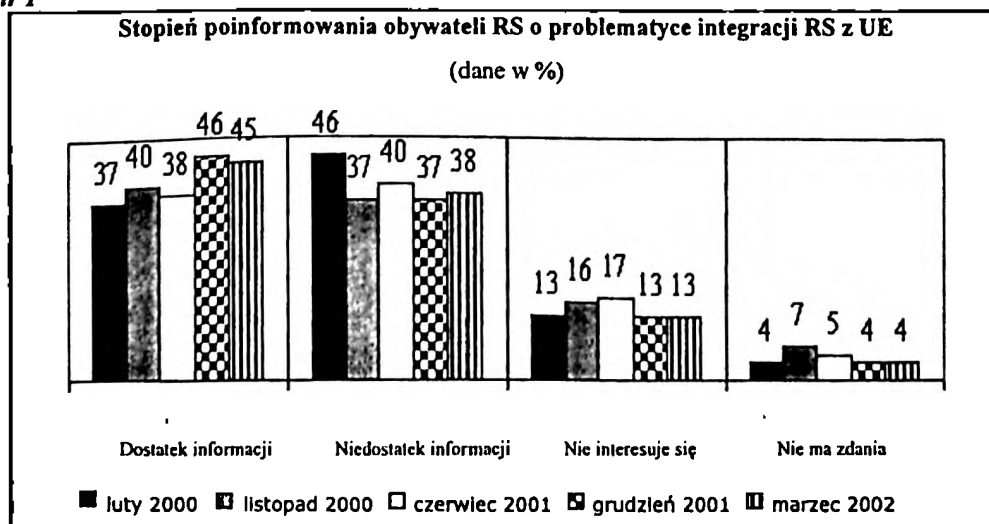
W tej chwili trudno jeszcze odpowiedzieć na pytanie, jakie będą ostateczne skutki podejmowanych przez rząd działań, mających na celu popularyzację wiedzy o Unii Europejskiej i procesie jej rozszerzania. Wyniki badania opinii publicznej pokazują jednak, że pomimo sukcesów odniesionych przez Słowację w procesie integracji (odrobienie strat powstałych pod rządami Vladimíra Mečiara) i zbliżania się terminu akcesji, kwestie związane z członkostwem w UE nie cieszą się większym niż poprzednio zainteresowaniem opinii publicznej.

W hierarchii problemów postrzeganych jako ważne dominuje bezrobocie i poziom życia, natomiast polityka zagraniczna zazwyczaj znajduje się na końcu „rankingu”. Zdaniem słowackiego społeczeństwa, integracja z Unią Europejską należy do podobnej kategorii zagadnień jak poprawa pracy administracji rządowej i samorządowej (13%), jakość usług, handlu i transportu publicznego (11%) i stan środowiska naturalnego (9%).

Badania pokazują także, iż duża część społeczeństwa nie ma w swoim otoczeniu żadnej godnej zaufania osoby, która wypowiedziałaby się jednoznacznie „za” lub „przeciw” przystąpieniu Słowacji do UE. Oznacza to, że w nieformalnych kontaktach temat ten w ogóle nie występuje lub odgrywa marginesową rolę. Autorzy jednego najobszerniejszych badań dotyczących stosunku słowackiego społeczeństwa do UE i NATO przeprowadzonego w 2001 r. stwierdzili istnienie pewnej zależności. Okazało się, że dla wielu respondentów udział w badaniu był pierwszą okazją by nad podobnymi kwestiami się zastanowić, a także by swoją opinię zwerbalizować. Ponieważ badanie prowadzone było w formie dyskusji w specjalnie dobranym gronie osób, udało się także ustalić, że w niektórych przypadkach stosunek badanych do kwestii członkostwa w UE i NATO formował się dopiero w oparciu o poglądy innych osób. Potwierdza to tezę, że dla większości społeczeństwa słowackiego media są najczęstszym, a nawet jedynym źródłem informacji o procesie integracji z UE.

Powstaje pytanie, w jakim stopniu sami Słowacy czują się poinformowani o wszystkich kwestiach związanych z członkostwem w UE? Częściowej odpowiedzi na to pytanie udzielają wyniki badań prowadzonych regularnie od początku 2000 r. przez Instytut Badania Opinii Publicznej przy Urzędzie Statystycznym RS. Deklarowany przez respondentów poziom wiedzy o problematyce integracji z UE ilustruje Tabela nr 1.

Tabela nr 1

Źródło: Štatistický úrad Slovenskej republiky, 20.03.2002

Zaprezentowane dane z jednej strony wskazują na wzrost liczby osób deklarujących posiadanie dostatecznej wiedzy o procesie integracji z UE, z drugiej zaś pokazują, że w tym samym czasie odsetek osób, które czuły się niedoinformowane w tej kwestii zmalał o taką samą wielkość. Jednocześnie odsetek osób nie zainteresowanych integracją i nie mających zdania na jej temat w zasadzie utrzymał się na tym samym poziomie (odpowiednio 13% i 4%). A zatem wzrost liczby osób deklarujących posiadanie wystarczającej wiedzy na temat integracji z UE nastąpił w wyniku jej nabycia przez osoby, które do tej pory takiej wiedzy nie posiadały, lecz najwyraźniej były nią zainteresowane.

Jak wynika z raportu Eurobarometru opublikowanego w marcu 2002 r., pod względem poziomu deklarowanej przez społeczeństwo wiedzy na temat Unii Europejskiej, Słowacja zajęła 3 miejsce wśród 12 krajów kandydujących (dla porównania Polska zajęła w tych badaniach szóste miejsce, RCz siódme, zaś Węgry dziesiąte). Oznacza to, iż pomimo wykazywanej w badaniach socjologicznych słabej orientacji w sprawach dotyczących Unii Europejskiej, społeczeństwo słowackie znacznie lepiej ocenia stan swojej wiedzy na ten temat niż na przykład społeczeństwa pozostałych krajów wyszehradzkich.

Według danych pochodzących z czerwca 2001 r., w grupie osób deklarujących posiadanie dostatecznej wiedzy o procesie integracji z UE zdecydowanie przeważały osoby w przedziale wieku 30-39 lat (42%) oraz 40-49 lat (41%), ponadto przedsiębiorcy (61%) i pracownicy najemni (44%). Poziom nasycenia informacjami w tej grupie respondentów obniżał się wraz ze spadkiem poziomu posiadanego wykształcenia – znalazło się w niej 58% osób z wyższym wykształceniem, zaś z podstawowym tylko 27%. Doinformowani czuli się mieszkańcy regionu bratysławskiego (43%), lecz także znacznie słabszego pod względem gospodarczym regionu preszowskiego (43%). Jednak największy odsetek osób *dostatecznie poinformowanych* (49%) znalazł się w regionie nitrzańskim, zamieszkałym w znacznym stopniu przez mniejszość węgierską.

Pod względem preferencji politycznych w grupie osób deklarujących dostateczną wiedzę na temat integracji przeważali zwolennicy ugrupowań konsekwentnie opowiadających się za przystąpieniem Słowacji do UE. Wśród zwolenników Słowackiej Unii Chrześcijańsko-Demokratycznej (SDKU) premiera M. Dzurindy było ich 69%, wśród sympatyków Partii Lewicy Demokratycznej (SDL) – 62%, a wśród osób popierających Ruch Chrześcijańsko-Demokratyczny (KDH) – 55%.

Niedostateczną wiedzę na temat integracji z UE deklarowały przede wszystkim osoby w wieku 40-49 lat (45% - co ciekawe, w tym samym przedziale wieku było aż 41% *dobrze poinformowanych*), respondenci z wykształceniem zasadniczym (47%), robotnicy wykwalifikowani (51%) a także potencjalni wyborcy Słowackiej Partii Narodowej (SNS) – 49%, Ruchu na Rzecz Demokratycznej Słowacji (HZDS) byłego premiera V. Mečiar - 48%, oraz Partii SMER – 46%. Niedostatecznie poinformowani czuli się zwłaszcza mieszkańcy zdominowanego politycznie przez HZDS regionu trenczyńskiego (52%) oraz bańsko-bystrzyckiego (51%) współrządzonego przez koalicję HZDS-SMER.

Brak zainteresowania integracją z UE deklarowali przede wszystkim respondenci powyżej 60 roku życia (29%), osoby z wykształceniem podstawowym (31%), robotnicy niewykwalifikowani (21%) i bezrobotni (20%). Ponadto w tej grupie znalazło się dużo mieszkańców miejscowości liczących poniżej 2 tys. osób (21%), a także osób, które w momencie badania deklarowały, że nie wezmą udziału w najbliższych wyborach (35%).

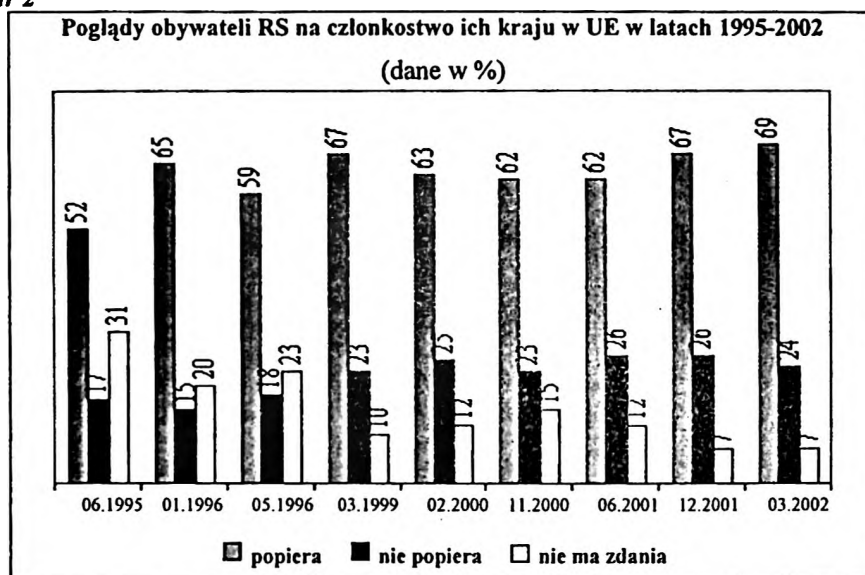
Przy porównaniu danych dotyczących poziomu wiedzy o integracji z danymi na temat stopnia poparcia dla członkostwa w UE zwraca uwagę fakt, iż w ostatnich dwóch latach liczba osób opowiadających się za akcesją znacznie przewyższa liczbę osób poinformowanych w sprawach integracji. Stan poparcia dla członkostwa w UE prezentuje Tabela nr 2.

Z przedstawionych danych wynika, że w ciągu ostatnich siedmiu lat poziom poparcia dla integracji RS z UE nigdy nie spadł poniżej 50%, zaś od 1999 r. stale utrzymuje się powyżej 60%. W marcu 2002 r. poparcie to osiągnęło najwyższy poziom od momentu, kiedy prowadzone są na ten temat badania opinii publicznej. Co ciekawe, stosunek słowackiego społeczeństwa do członkostwa w UE jest znacznie bardziej pozy /wny niż jego stosunek do

integracji z NATO. W tym drugim przypadku, poparcie społeczne dopiero w czerwcu 2001 r. roku osiągnęło poziom przekraczający 50% i (według danych z marca 2002 r.) wynosi obecnie ok. 57%, jest zatem wyraźnie niższe niż poparcie dla integracji z UE.

Tę różnicę tłumaczy po części fakt, iż w przeciwieństwie do członkostwa w NATO, integracja z Unią Europejską nigdy nie była w Słowacji kontestowana przez żadne z liczących się ugrupowań politycznych. Co więcej, w oparciu o badania opinii publicznej prowadzone z myślą o wyborach można postawić tezę, że także w następnym składzie parlamentu słowackiego nie znajdzie się ugrupowanie występujące otwarcie przeciwko członkostwu RS w UE. Warto przypomnieć, iż pod tym względem odmienna sytuacja panuje w Polsce.

Tabela nr 2

Źródło: Štatistický úrad Slovenskej republiky, 20.03.2002

Czy jednak wysokie poparcie dla integracji wykazywane w badaniach opinii publicznej i brak wśród liczących się ugrupowań politycznych podmiotów negujących potrzebę uzyskania członkostwa w UE oznacza, że słowackie społeczeństwo rzeczywiście opowiada się za integracją europejską i pragnie wziąć w niej czynny udział?

Wątpliwości może budzić fakt, iż największym poparciem elektoratu od lat cieszy się HZDS, a więc ugrupowanie, które ponosi bezpośrednią odpowiedzialność za „wypadnięcie” Słowacji z procesów integracji europejskiej i transatlantyckiej w drugiej połowie lat dziewięćdziesiątych. Prowadzona przez nie polityka doprowadziła w przeszłości do daleko idącej deformacji słowackiego systemu politycznego. Jednocześnie z badań przeprowadzonych w 1999 r. przez bratysławski Instytut Spraw Publicznych (IVO) wynika, że elektorat HZDS charakteryzuje się m.in. najwyższym, spośród wszystkich potencjalnych wyborców udziałem, negatywnie nastawionych do integracji z UE i NATO (51,1%).

Wspomniane wątpliwości pogłębia także niejasna orientacja ideowa i wewnętrzny charakter wspomnianej już partii SMER, która w badaniach opinii publicznej regularnie zajmuje drugie miejsce za HZDS. Według danych z maja 2002 r., obydwa ugrupowania mogą liczyć na poparcie prawie połowy elektoratu (HZDS – 29,9%, SMER – 16,0%), podczas gdy podmioty jednoznacznie opowiadające się za integracją z UE razem wzięte tylko na około 34% wyborców. Fakt ten w istotny sposób koryguje obraz poparcia, jakiego słowackie społeczeństwo udziela integracji i każe odnosić się do niego z większą rezerwą niż to sugerują wyniki badania opinii publicznej rejestrujące stopień poparcia dla członkostwa Słowacji w Unii Europejskiej.

Źródła: Inštitút pre verejné otázky (IVO); Štatistický úrad SR; Candidate Country Eurobarometer 2001; „SME”